

J I Ř Í H Á J E K

HRA NA TŘETÍHO

Tříšť postřehů,
historek a příběhů
z prostředí
režimistických kápů,
veteránů dávné bitvy,
o níž se ví jen to,
že nikdy nebyla

NAKLADATELSTVÍ
EPOCHA

J I Ř Í H Á J E K

HRA
NA TŘETÍHO

J I Ř Í H Á J E K

HRA NA TŘETÍHO

Tříšť postřehů, historek a příběhů
z prostředí režimistických kápů,
veteránů dávné bitvy, o níž se ví jen to,
že nikdy nebyla

NAKLADATELSTVÍ
EPOCHA

Copyright © Jiří Hájek, 2021

Cover Illustration © fran_kie, 2021

Cover © Lukáš Tuma, 2021

Czech Edition © Nakladatelství Epoque, Praha 2021

ISBN 978-80-278-0037-7 (print)

ISBN 978-80-278-1089-5 (ePub)

ISBN 978-80-278-1090-1 (mobi)

ISBN 978-80-278-1091-8 (pdf)

*Když se do sudu s vínem nalije litr svinstva
a do sudu svinstva litr vína,
bude mezi těmi sudy rozdíl?
Jistě že ano, bude mezi nimi značný rozdíl.
Do kanálu ale patří oba.*

Volně dle Murphyho

MÍSTO PŘEDMLUVY

Zavolal po víceleté odmlce ve dvě hodiny po půlnoci: příští týden letí do Evropy, v plánu má krátkou zastávku v Praze, chtěl by mě vidět, z Prahy znovu zavolá, domluvíme čas a místo schůzky.

Fenomén řečený Dok.

Jistý Jáchym, za předlistopadových časů vyšší státní úředník, měl mezi podřízenými svérázného jedince, o němž často a rád vyprávěl historky. Některým se dalo uvěřit bez potíží, některým s rozpaky a některým jen se značným sebezapřením. K oněm nejméně uvěřitelným historkám patřilo vyprávění o tom, jak si onen pozoruhodný jedinec pořídil zvukový záznam pohovoru, který s ním vedl příslušník Státní bezpečnosti.

Po nějakém čase lidé kolem Jáchyma, mezi něž jsem patřil i já, poznali onoho jedince osobně. Kdyby se mě poté kdokoli zeptal, jaké jméno by mu dali indiáni, odpověděl bych bez váhání, že *Ten, co se liší*. Nebo tak nějak. Do očí bijících odlišností od standardu vykazoval několik, přičemž tu nejmarkantnější vyjádřil jeden z nás touto sentencí:

„Kterej vůl dal tomuhle chlapovi přezdívku Dok? Je to přece jasnej Frigo.“ Měl při tom na mysli Dokovu tvář s chudou mimikou, které se lidově říkává *po krfejs*.

Další odlišností od standardů běžné populace byla Dokova abstinence. Nejen že nepil tvrdý alkohol či víno, obvykle dob-

ře informovaní jednotlivci tvrdili, že nikdy v životě neochutnal ani pivo.

Chlapi vysocí sto devadesát centimetrů a s hmotností úměrnou výšce se často pohybují těžkopádně, mnohdy hřmotně, jen zřídkakdy pohledně. Co do výšky i váhy stejně vybavený Dok se od nich lišil suverénně svižnou chůzí, která nepostrádala lehkost a eleganci.

Dok v Jáchymově Úřadu vykonával profesi hodnocenou platem uklízečky, přičemž se od stejně placených zaměstnanců lišil vzděláním, měl doktorát.

Součástí Dokovy pracovní náplně byla povinnost roznášet do záchodových kobek role toaletního papíru a zavěšovat je na místa, kam dosáhne ruka osoby sedící na míse. Od lidí vykonávajících stejnou roznášku se lišil garderobou, chodil v šatech šitých na míru z drahých látek.

Další odlišnost postřehla Jáchymova žena Věra, která při oslavě Dokových pětapadesátých narozenin, držíc v ruce sklenku připravenou k přípitku, pronesla mimo jiné:

„Tohohle chlapa jsem poprvé viděla naživo v den jeho osmáctých narozenin, znám ho tedy už sedmatřicet let. Můžu místopřísežně prohlásit, že po celou tu dobu vypadá pořád stejně, na pětatřicet.“

Svého času jsme se Jáchyma zeptali, co že je ten Dok vlastně zač. Odpověděl zhruba takto:

„No, von je něco jako můj vzdálenej příbuznej, co pořád něco študuje. Tu roznášku hajzlpapíru dělá ze dvou důvodů: aby měl v občance štempl, že není parazit, a zadruhé, aby mu zaměstnání nepřekáželo ve studiu.“

Jáchymova odpověď nám nabídla představu, kterou si každý z nás dotvořil po svém. Já měl Doka docela rád, protože

mi po řadu let nezištně pomáhal. Když ho pak osud odvál do vzdálených končin, nebral jsem úkorně, že se na dost dlouhou dobu odmlčel. Vzal jsem na vědomí, že Dok je holt Dok, že tím je pro mě kauza Dok uzavřena a že *Ten, co se liší* se přesouvá do nezasvěceného kouta mého povědomí. Jenže pak se náhle Dok z onoho kouta vynořil, a to hned dvakrát – poprvé při zmíněném telefonátu ve dvě hodiny po půlnoci a podruhé skrze dějà vu, kterým se propojily dvě úsměvné situace. První z nich se odehrála při seanci věžářů, takže teď pár vět o nich. Kde se vzali věžáři a co jsou zač.

* * *

Někdy v polovině šedesátých let minulého století mě vyslali do jakéhosi postgraduálního kurzu, který míval svá týdenní soustředění v různých rekreačních objektech mimo Prahu. Mezi posluchači se při večerních sezeních ustavila parta individuí s kompatibilními mentalitami, která se po skončení kurzu scházela na abiturientských srazech tak dlouho, až se z ní vytvořil řádně fungující klub. Jeho pojmenování Klub věže jsme mu nevymysleli my, názvem věžáři po nás plivl zlomyslný hajzl, který jím chtěl evokovat věž ze slonoviny, a tedy i *splendid isolation*. V té době to byla zákeřně znějící nálepka – dala se číst i jako obvinění, že se distancujeme od soudružsky stmelené, duchem kolektivismu osvěcené společnosti, která se šťastným úsměvem na rtech buduje nový svět. Možná i proto jsme onu nálepku přijali.

„Uvědomujete si, vy volové, že Klub věže je vlastně psycho-terapeutická samoška?“ zeptal se kdysi jeden z věžářů a my mu dali zapravdu. Jáchym, náš neformální vůdce, vyznával pře-

svědčení, že člověk živořící v šílených časech musí páchat ještě šílenější trotloviny, aby se nezbláznil. Tak jsme je páchali a ono to fungovalo.

Jeden z nás, vzděláním architekt, zbudoval v přízemí své luxusní chalupy rozlehlou místnost, které jsme říkali klubovna. Trávivali jsme v ní poslední víkendy lichých měsíců, a to provozováním psychoterapeutických her, které nezůstávaly bez následků. Průměr těchto následků se dle mého odhadu pohyboval kolem šesti desetin promile, takže nedělní návraty do Prahy provázela jistá rizika. V třiasedmdesátém roce je zlikvidoval Jáchym, když do Klubu věže imputoval Doka. Abstinents Dok nás pak rozvážel do našich domovů, a to po celých třicet let.

* * *

Zpět k oněm dvěma úsměvným situacím, které prokázaly, že *Ten, co se liší* pro mě uzavřenou kauzou není. První z úsměvných situací zinscenoval věžař, který z jakéhosi věrohodného místa inkasoval nabídku sepsat paměti. Sklíčeně nám oznámil, že jeho mysl štěpí dvě protichůdná puzení a že se bez naší rady nedokáže rozhodnout. Má odpovědět ano, nebo ne?

Při hledání žádané odpovědi na sebe narazila dvě protichůdná stanoviska, přičemž stanovisko záporné znělo rozumně:

Memoárová literatura je dnes expoziturou bulváru, na knižním trhu mohou obstát jen paměti šoubyznysových kašparů, špičkových kurev či jinak veřejně profláknutých ksichtů, tvůj produkt by měl nulovou šanci uspět, psal bys pro sběrnou papíru.

Zdůvodnění opačného stanoviska znělo rafinovaněji: „Copak bys chtěl vyrábět čtivo na kšeft? Psal bys přece pro futu-

ro, svědeckou výpověď.“ Následovala bizarní teorie, podle níž se hodnocení historických etap, zejména těch mezi dvěma převraty, odvíjí ve třech vlnách.

V první vlně mají hlavní slovo ideobachaři s patentem na jediné správné vidění hodnocené minulosti, kteří dělí historická fakta na přípustná a nepřípustná. V téhle vlně žijeme my. Na rampách stále ještě stojí mengeloidi a třídí předlistopadové lidi – palec nahoru, palec dolů, tys fůjtajbl, tys fajn, tobě dáme zahrát, ty padej z kola ven.

Ve druhé vlně nastupují revizionisté, kteří přístupy těch předchozích obracejí naruby a fakta třídí na použitelná a nepoužitelná.

No a teprve pak, ve třetí vlně, přicházejí ke slovu skuteční historici, kteří fakta necenzurují, ale shromažďují a studují. „Ti tvoje svědectví ocení, protože bude objektivnější a řekne jim víc než produkce těch dnešních sračkometčků.“

Shodou náhod mi připadla role jazýčku na vahách, a přestože mi konvenovalo stanovisko záporné, hlasoval jsem pro souhlas, a to ze dvou důvodů:

- zaprvé – byl jsem vnitřně přesvědčen, že dotyčný paměti psát chce, že se za to stydí a že s žádostí o rozehřešení přišel pouze proto, aby měl sám před sebou alibi;
- zadruhé – věřil jsem, že mám všechny ty hochy přečtené do posledního puntíku a že vím, jak by se kterýkoliv z nich ve svých pamětech prezentoval; tady mi okolnosti nabízely možnost ověřit si, zda mám alespoň v jednom případě pravdu.

* * *

Když jsem po vyřešení memoárového problému dorazil domů a zjistil, že mám prázdnou ledničku, vydal jsem se do ulic. Byl nedělní večer, takže mé kroky zaměřily do nejbližší vietnamské samoobsluhy, kde mě upoutal zajímavý obraz: na pultě vedle pokladny stála televizní obrazovka, na ní svítila tvář překrásné Asiatky vyzářující směsici obav, bolesti i pocitů křivdy a nad ní se tyčil úděsný ksicht Asiata, který na zdrcenou krasavici zuřivě štěkal. Napadlo mě, že mít zácpu a potkat toho frajera na samotě u lesa, v tu ránu mám po problému s vyprazdňováním.

Drama napínavější než to na obrazovce se ale odehrávalo ve tváři paní pokladní: výraz napjatý k prasknutí, oči vevrtány do obrazu, zrychlený dech – nebylo pochyb, že by nedokázala odtrhnout zrak od obrazovky ani ve chvíli, kdy by jí do ucha zasyčel had.

K pokladně se blížila zákaznice s plným košíkem. Poodstoupil jsem od kasy a se zájmem sledoval, co se bude dít. Pokladní, aniž by odtrhla oči od obrazovky, brala jeden balíček po druhém, přejížděla kódy po čtecím zařízení, načež hodila na pult paragon s cenou 176 Kč a ukázala prstem na cifru. Zákaznice položila na pult pětistovku, pokladní smetla bankovku do zásuvky, vytáhla z ní dvoustovku, stovku, dvacetikorunu a dvě dvoukoruny – to vše aniž by na tisícinu sekundy odvrátila zrak od obrazovky.

Všiml jsem si, že váha stojí na pultě stranou, mimo zónu periferního vidění paní pokladní. Vložil jsem tedy do košíku nejen původně zamýšlené housky se salámem, ale přidal i tři mandarinky a dva banány. Paní pokladní obstála bez ztráty kytičky – ovoce hodila na váhu a ceny namarkovala bezchybně, bez jediného mrknutí stranou.

Odcházel jsem s pocitem diváka, který byl svědkem excelentního vystoupení estrádního umělce špičkových kvalit. Úžasný zážitek! Ta žena u kasy měla v obchodě pouze odloučnou část svého vědomí, jakousi jeho expozituru, zatímco celá její bytost byla vklíněna do virtuálního světa za obrazovkou. Jakkap by asi doma odpověděla na otázku: „Co v krámě, co zákazníci?“

Zaujat nevšedním zážitkem kráčím k domovu a přitom cítím, že se mi pomalu, ale jistě do mysli vkrádá děja vu. Vždyť já už přece něco podobného zažil! Pocit neustále sílil, jedl jsem a nevěděl co, díval se na televizi a nevěděl na co, vlezl do postele a nemohl usnout, až někdy po půlnoci jsem tu dávnou scénu konečně uviděl.

Klubovna, kolem debatního stolu věžáři, nálada mdlá, tu a tam kdosi cosi řekne, následuje pauza, po ní zase kdosi cosi řekne, čas líně plyne, a v nejvzdálenějším koutě místnosti sedí Dok. Nehybně schoulen v ušáku pod stojací lampou drží v ruce rozevřená skripta, má do nich vevrtnané oči a cosi soustředěně studuje. Není pochyb, že by neodtrhl od skript zrak ani ve chvíli, kdy by mu do ucha zasyčel had.

Jeden z debatérů cosi matně namítne, další nespokojeně povzdechne a unaveně řekne „pánové, budme realisté“, načež kdosi apaticky dodá „a usilujme o nemožné“. Auditorium v tu ránu ožije – ano, to je přec výrok roku 1968! Rozbouřená mládež západní Evropy si ho psala na prapory!

Věžáři se o citovaném žvástu rozpovídají, vědí o něm všechno možné, jenom si nedokážou vzpomenout, kdo ho vymyslel. Shodnou se, že to byl francouzský politolog, ale jméno si nevybaví. Zkoušejí to všichni, padají různá francouzská příjmení, až to Jáchym utne.

„Víte co, pánové? Přestaneme na toho chlapa myslet a budeme tlachat vo něčem jiným. Časem si vzpomenu.“

Jenže – když si nějaká společnost odhlasuje, že nebude hodinu myslet na zelenou lišku, na nic jiného myslet nedokáže. Chvilí jsme tlachali o něčem jiném, jenže po každé druhé větě se některý z nás pokusil udeřit hřebík na hlavičku.

„Marais! ... Dubios! ... Nous! ... Malad!“

Jáchym to nakonec nevydržel, praštil pěstí do stolu a zařval: „Kurva, chlapi, neserte mě!“ Obrátil se k nejvzdálenějšímu koutu zasedačky a vyštěkl dotaz: „Doku! Jak se ten chlap jmenoval?!“

Dok, aniž by se pohnul a odtrhl oči od učebnice, nepřítomně odříkal: „Herbert Marcuse. Německo-americký Žid. Filozof a sociolog.“

* * *

Při té dávné vzpomínce jsem si uvědomil, že toho o Dokovi až tak moc nevím. Jak by asi v memoárech prezentoval sám sebe? Jaké svědectví by o nás a našem světě nabídl fiktivnímu historikovi třetí vlny právě on? Co asi zaznamenávala odloučená část jeho vědomí, která tu byla spolu s námi, zatímco centrála jeho bytosti žila ve světě zcela jiném?

Všechny tyto otázky se mi promítly do představy schůzky s Dokem a pak už jsem se nedokázal udržet. Věren krédu všech zbabělců, že *epistula non erubescit*, sesmolil jsem šestistránkový dopis, jehož první strany popsaly věžařskou debatu o memoárech. Pak jsem k nim přilhal další stránky, které tvrdily, že zvažujeme nápad sestavit skupinový kompilát: každý z nás pořídí své vlastní memoáry a z nich pak sestříháme výsledný

rukopis, který bude kolektivní svědeckou výpovědí věžařů pro historika třetí vlny. Byli bychom Dokovi vděční, kdyby se spolu s námi zúčastnil i této „hry na Třetího“ – hry, která bude v historii Klubu věže tou poslední. S dopisem v kapse jsem pak očekával Dokův přílet.

* * *

Setkání s Dokem mi poskytlo nevšední zážitek: byl obklopen skupinkou mladých mužů, kteří měli dokonalé obleky, hladce oholené tváře, perfektně upravené účesy i ruce, a chovali se vybraně. Jsem už hodně starý člověk a dožívám v časech, kdy se každý své cti dbalý muž pyšní habitusem zavšiveného vandráka, který právě vylezl z kanálu. Zjev oněch mladých mužů mě zaskočil – jakoby z nich na mě zavanula atmosféra dávných časů, větrem odvátných neznámo kam.

Dívám se na ně a přitom, nevím proč, mě kdesi v zátylku svědí podivný pocit – kdyby jejich šéf luskl prsty, nejspíš bych zmizel v některém z diskrétně umístěných soukromých krematorií, uprostřed noci prolétl komínem do prostoru, a na vzdějším světě by pak po mně zbyly, krom trochy popela, jen identifikační údaje v seznamu pohřešovaných osob... Že by senilní paranoia?

Nebo jen závan reality zákulisního světa?

Sedmdesátiletý Dok na Věřiných pětatřicet už nevypadal, ale více než pětapadesát by mu nikdo nehádal. Naše schůzka trvala pětatřicet minut, pak do salonku diskrétně vstoupil jeden z mladých mužů a stanul v uvolněném pozoru. Když se na něj Dok podíval, mladík pohnul rukou s hodinkami a natočil je ciferníkem směrem k nám. Dok vstal a stiskl mi ruku.

„Mám prosbu,“ řekl jsem a podal mu dopis. „Až budete mít náladu, přečtete si to. Potom dopis někam odložte a po deseti dnech si ho znovu přečtete. Teprve pak se rozhodněte, co s tím. Ano?“ Dok přikývl.

„Provedu,“ řekl a vstrčil dopis do kapsy.

* * *

Po třech měsících mi pošta doručila zásilku se zvukovým záznamem Dokova vyprávění. Prvních několik vět adresoval mně: s nahrávkou můžu naložit, jak se mi zachce, žádá jen, abych – použiji-li k čemukoliv některou část jeho povídání – převzal použité přezdívky a nenahrazoval je skutečnými jmény osob... *Že by nomina sunt odiosa?*

Záznam jsem přepsal a přepis několikrát pročetl. Dok své vyprávění nahrával po částech, které se navzájem lišily. Některé byly namluveny barvitě, pestře a zřejmě s chutí, jiné stroze až heslovitě, jakoby mluvčí chtěl mít naplánované penzum co nejdříve z krku. K některým historkám se Dok vracel, dokonce vícekrát, doplňoval je a zpřesňoval, přičemž střídal časové roviny. Velmi často se vracel i k příběhům z dob svého dětství a mládí.

Třebaže text přepisu působil, ohleduplně řečeno, dost nepřehledně, dalo se v něm rozpoznat několik tematických okruhů, které autor jako by vhodil do mixéru a výsledný mix pak vrhl na papír.

Z oněch tematických okruhů jsem zkusil sestavit osnovu, která by nepostrádala cosi jako logický řád. Pak jsem text přepisu rozstříhal, nastříhané útržky roztřídil podle osnovy, nalepil je na čisté á čtyřky, a takto pořízený slepenec znovu přepsal.

Teprve pak, při čtení onoho slepence, jsem si uvědomil, jak nešťastně je plynulost Dokova vyprávění narušována rozptýlenými historkami z dětství a mládí. Vystříhal jsem je, seřadil do jakési osobní zpovědi a z ní pak sestavil samostatnou úvodní kapitolu. Víím, že jsem tím do skladby Dokova svědectví imputoval cosi jako žánrový zlom a že je to problematické řešení. Ale řekl bych, že je nejméně problematické ze všech možných.

Celému vyprávění jsem se pokusil vtisknout jednotný vyjadřovací styl a sám do textu vstupovat pouze tehdy, když jsem nedokázal odolat. A ještě něco – v přepisu se vyskytují dva druhy uvozovek, jednočárkové a dvoučárkové. První z nich vymezují citáty podávané s neutrální intonací, ty druhé uvozují citace, které Dok hlasově přehrával, někdy se zřejmou snahou citovaného ironizovat či zesměšnit.

Výsledkem celého mého úsilí je kříženec Dokových memoárů s jeho pamětnickým svědectvím, které se dotýká i některých faktů z kategorie nepřípustných.

Fiktivní pan Třetí, historik pomyslné třetí vlny, má naše hybridní dílko k dispozici. Jestliže v něm lze nalézt cokoli, co oživí, doplní či zpřesní poznatky získatelné při studiu dokumentů z našich časů, nelze vyloučit, že po něm pan Třetí sáhne.

Z mé strany zatím vše, slovo má fenomén zvaný Dok.

TENKRÁT ZA MLADA

V třiadvacátém roce minulého století přišli moji rodiče o patnáctiletého syna a do konce války se z toho nevzpamatovali. Když pak v pětadvacátém na jaře házeli šeríky na sovětské tanky, dostali v záchvatu euforie nápad, že by si mohli pořídit náhradního syna a začít nový život.

Soudě podle tátova výroku, kterým o čtrnáct let později vypointoval svůj vztekly monolog na téma „náš syn“, dobrý nápad to nejspíš nebyl. Táta, řidič nákladáku, se tehdy pozdě večer vrátil ze Slovenska a zhrozil se: zhroucená máma seděla u kuchyňského stolu, svírala v ruce moji žákovskou knížku a naříkavě brečela. Ležel jsem ve svém kutlochu vedle kuchyně, pro jistotu předstíral, že tvrdě spím, a přitom hltal každé tátovo slovo.

Ten, který se neměl narodit

„Co je to, ksakru, za dítě?! Já v jeho věku měl fůru kamarádů, pořád jsem někde venku lítal s klukama, von teď jen sedí doma a čumí do rodokapsů, čte jedno a to samý pořád dokola, když jsme ho poslali do houslí, tak toho za pár tejdnu nechal, křídlovka ho taky nebavila, von teď vo nic nemá zájem, von by jen furt čuměl do blba, vypadá jak chcíplej ňouma a – najednou udělá takovejhle průser!“

Tátova řeč se zrychlovala a byla čím dál tím zuřivější. Ukončil ji výkřik, který mi vyrazil dech: „Ten kluk se už neměl narodit!!“

Aby bylo jasno, my se s tátou nijak zvlášť nemuseli. Kdo že si začal? Já vlastně nevím, kdo si začal, rozhodně nevyklučuji, že jsem to byl já. Na tátovi mi zkrátka něco vadilo, jenom jsem nevěděl co, a to až do svých jedenácti let. On si toho byl vědom; jednou jsem cosi hledal v jeho zásuvce s náradím a narazil při tom na svazek novinových článků, které se zabývaly riziky pozdního rodičovství.

Tátův vzteklý monolog navazoval na příběh, který se rozehrál v kulisách našeho dřívějšího bydliště, malém to městečku s jedinou dominantou – byla jí ženská, která v každém sečtělém jedinci musela evokovat Čapkův výraz „rozvalená erotika kravské blondýny“. Já už vlastně nevím, zda autorem citovaného sousloví je Čapek. Jestliže ano, a pokud by hrály i letopočty, nejspíš by tu dorotu znal. Jmenovala se Líšková a přezdívalo se jí Liška. Prý proto, že spávala s ocasem mezi nohama.

Ženské osazenstvo městečka a my prepubescenti jsme ji nenáviděli. Pubescenti i adolescenti předstírali, že by ji taky rádi viděli na márách, přitom ale tajně strádali na taxu, kterou si účtovala za úkony v akci „připouštění zajíčků“.

My prepubescenti jsme svoji nenávist prožívali poctivě a tu a tam ji i materializovali kameny, rozbíjeli jsme Lišce okna. Ona to žalovala našim tátům a ti nás pak seřezali jako koně. Jindy jsme kamení nahradili říkánkou, pod okny jsme jí sbořově recitovali „vařila lištička kašičku, na zeleném rendlíčku, tomu dala, tomu dala, na domek si vymrdala“. Naši tátové nás pak seřezali jako dva koně.

Že k ní s výplatou chodil i můj táta, to bylo jaksi v řádu věcí, výplaty jí nosili všichni tátové. Jenomže tomu mému se to nešťastně vymklo z rukou. Najednou shledal, že bez ní nemůže žít, že se musí s mámou rozvést a že se musí k té dorotě nas-

těhovat. Když jsem v noci slyšel mámu, jak brečí a vzlyká „ty chceš opustit malýho kluka – kvůli tý kurvě?!“, bylo mi zle. Městečko mělo svůj hit a my s mámou taky, byli bychom se s chutí zahrabali do hnoje.

Líčená fraška skončila větším bizárem, než se dalo čekat. Začalo to v hospodě, kde se Liška ve společnosti rozjařených chlapů bavila na tátův účet – podroušeně vykřikovala, že si ho nevezme, protože „má trapně malýho ptáka a ještě menší plat“. Pokračovalo to divokou rvačkou před hospodou, při níž táta jednoho z těch smíšků přizabil, a frašku završilo tátovo pokání – v kriminále.

Z kriminálu se táta vrátil poměrně brzy, protože rvačku nevyprovokoval a vlastně se jen bránil značné přesile, holt nepřiměřeně. Po návratu mámu odprosil, ta mu rozmrzele odpustila, krátce nato jsme se z místa hanby přestěhovali do města, a já zahájil studia na místní střední škole.

Nové bydliště mi nic dobrého nepřineslo, ocitl jsem se v izolaci. Moji potenciální kamarádi ze sousedství byli zapouzdřeni do uzavřených smeček, žádná z nich o přistěhovalce nestála, a spolužákům ve škole jsem do oka rovněž nepadl. Nebylo se čemu divit, já nikdy nepatřil mezi šťastlivce, které si lidi zamílují naráz. Jednou z příčin je moje tvář s chudou mimikou, která má pouze jednu výhodu, dá se s ní vydělávat v pokeru. Jinak přináší jen samé problémy, v lidech vyvolává obezřetný odstup a nezřídka i hostilitu. Ještěže jsem po tátovi dost rozměrný, měl jsem o deset kilo víc a byl jsem o hlavu větší než moji spolužáci, takže mě nebili. Ale nepřátelství z nich přímo čišelo.

Na partu svých kamarádů z předchozího bydliště jsem mohl jen s nostalgií vzpomínat. Vyrůstal jsem s nimi od mateřské školky, takže těm ty moje hendikepy nevadily a nejspíš jim ani

nepřišly na mysl. Mimochodem, že moji proměnu z normálního kluka na „chcíplého ňoumu“ iniciovalo prostředí nového bydliště, to si zřejmě uvědomoval i táta, proto se v jeho vzteklem monologu objevilo ono „teď“ – „*teď* jen sedí doma, *teď* nemá o nic zájem“. A nevyklučuji, že se při svém vzteklem monologu vztekal i sám nad sebou. Věděl přece, že naše stěhování zavinił on.

I když jsem navenek předstíral, že tu třídní ostrakizaci v pohodě беру a že je mi celkem fuk, uvnitř jsem se užíral a zároveň cítil, že tenhle stav nepotrva věčně. Přitom jsem ovšem nemohl tušit, že při té peripetii sehraje klíčovou roli Viržínko.

Přezdívalo se tak jedné z učitelek, a to ze dvou důvodů: jednak byla stejně vychrtlá, nevkusně balená, zahnědlá a nepříjemně páchnoucí jako stejnojmenné kuřivo, a jednak byla, protože nemohla nebýt, nedotčenou pannou, tedy *virginia intacta*. Vykala nám, my ji museli oslovovat soudružko profesorko, a k předlouhé řadě jejích nectností patřila i nemístná známkovácí přísnost.

„Na jedničku umí pánbůh, na dvojku já, na trojku nejlepší z vás a na čtyřku ten lepší průměr.“

Všichni žáci ji nenáviděli a moc bych za to nedal, že se přílišné oblíbeně netěšila ani ve sborovně.

V onen kritický den kreslila na tabuli jakési geometrické obrazce a já se věnoval čtení pod lavicí. Začtl jsem se, přestal vnímat okolí, a pak se to náhle stalo: před očima se mi zjevil pařát soudružky profesorky, vytrhl mi *Šprýmaře z Oregonu* z ruky, načež její skřehotavý hlas ostře zavelel: „Vstaňte!!“

Vztyčil jsem se, ona se zběsile rozvřeštěla, já chvíli nehnutě stál a mlčel – no a pak se mi zatmělo před očima.

„Nekřičte na mě tak zblízka, paní, páchne vám z úst!“

Vstupuji Dokovi do řeči, neboť nedokážu odolat. Historika s Virzínkem a její pozdější proměny jsou úsměvným příkladem faktu, že události, o nichž se mluví, jsou v podáních vypravěčů kreativně vylepšovány a postupem času se z nich stávají legendy. Před nějakou dobou jsem potkal muže, který pár let po Dokovi navštěvoval stejnou školu. V jeho podání zněla Dokova replika takto:

„Neřvěte na mě tak zblízka, ženská, smrdí vám z huby jak z prdele.“

My budeme spíše věřit Dokovu podání. Ona drsnější verze by ho patrně stála víc, než kolik ho stála ta jeho.

Pokračuje Dok.

Domů jsem si odnesl žákovskou knížku se zápisem, nad nímž se matka zhroutila a táta pronesl svůj vzteklý monolog. Zápis – dalo se z něho vyvodit, že mě vyhodí ze školy – zval na pohovor oba rodiče, jenže ti se v tak hojném počtu dostavit nemohli, táta tu noc musel zpátky na Slovensko.

Když jsme s mámou čekali na chodbě před sborovnou na audienci, ocitl jsem se v moci démona vzdoru: až mě pozvou dovnitř, pošlu je všechny do háje a odejdu středem, s hlavou hrdě vztyčenou.

Jenže pak jsem se zadíval na mámu a démon se ze mě potichu vytratil – choulila se do sebe, vypadala jako uzlíček neštěstí, bylo jí šestapadesát a nikdo by jí nehádal míň než sedmdesát. Chudák ženská, co ta z toho života vlastně má? Man-

žel nevěrný šmejd a kriminálník, jedno dítě na krchově, druhý syn ksindl, který se neměl narodit, ona sama po celé dny v hospodských kuchyních u nádobí – psí život. Chybělo málo a šel bych k ní, objal ji a pohladil.

Ne, jen žádná gesta, ani před sborovnou, ani uvnitř. Dám jim, co chtějí, a možná i trochu víc... Když mi pak ve sborovně dali slovo, spustil jsem:

„Mě moc mrzí, co se stalo, nikdy si to neodpustím... Vy asi víte, jakou má soudružka profesorka pověst, jak je mezi studenty neoblíbena... Oni v ní vidí váš protipól. Vy všichni se nás snažíte vychovávat, hodně nás naučit, povzbuzovat nás, jenže ona... Říkají o ní, že studenty jen ponižuje, pořád je pokořuje, bere jim chuť do učení... Oni to takhle říkají, a proto ji nenávidí.

Já ale ne, mně je jí líto. Ona není zlá, není špatná, asi má jen špatný život... Jako já. My s maminkou se museli přestěhovat sem, protože... Táta nás chtěl opustit, odejít k takové divné paní, kvůli ní pak musel do vězení – my s maminkou byli všem pro smích, pohrdali námi, proto jsme se odstěhovali. Jenže – tady jsem pořád sám, se mnou se nikdo nekamarádí, sedím sám v poslední lavici, žádný spolužák se mnou nepromluví... Ten román, co mi soudružka profesorka zabavila, já už ho čet mockrát: je o takovém psanci, všichni se ho straní, pronásledují ho, on lidem pomáhá, jenže se to vždycky obrátí proti němu, on pořád šprýmuje, jako že si z toho nic nedělá, že je mu to jedno, jenže – jedno mu to není. Já si vždycky přečtu aspoň kousek, když...

Před tou hodinou se spolužáci o něčem domlouvali, já jsem k nim přišel, jenže oni se hned zvedli a šli na chodbu. Já jim nikdy nic neudělal, já... Když se na mě soudružka rozkřičela, tak mě to přišlo jako křivda, my jsme přec na tom oba stejně... Až se soudružka vrátí, já ji odprosím...“

Řeč plná zámlk, nedorečené věty, hlas přetékající slzami..., řekl bych, že to byl procítěný výkon, který by mě dostal na DAMU. Ocenila ho i máma, která poslouchala za dveřmi. Když mě poslali na chodbu čekat na ortel, vrhla se mi kolem krku a rozbřečela se. No a já ji pak přece jenom pohladil.

Dopadl jsem celkem dobře. Tresty sice vypadaly hrozivě, ředitelská důtka s výstrahou, podmíněčné vyloučení, nebo tak něco, ale směl jsem zůstat ve škole. Kdo v ní ale nezůstal, byla soudružka profesorka Viržínko. Po onom incidentu onemocněla a zpátky do školy se už nevrátila. Proslýchalo se, že se na tom podílel i jeden sadistický kolega ze sboru – prý k ní zašel na soudružskou návštěvu a celé mé vystoupení jí přehrál z diktafonu.

Mezi spolužáky jsem tím zabodoval. Sice mě mezi sebe ani potom nevzali, ale tu a tam na mě alespoň promluvili.

Zajímavá byla reakce mého táty. Ze Slovenska se vrátil v noci, já už spal, tentokrát doopravdy, a máma mu zřejmě podala situační hlášení. Když jsme stanuli tváří v tvář, zahovořil ke mně nevzrušeným hlasem.

„Co sis nadrobil, to si vyžer sám, já se k tomu vracet nechci a nebudu. Pod jednou podmínkou – že budeš dělat sport. Sedět furt doma, civět do blba a užírat se, tak to ne. Už jsem volal do klubu, zejtra tam spolu zajdeme.“

Sportu tak akorát

Když táta vyslovil slovo sport, měl na mysli řecko-římský zápas, protože za mlada zápasil závodně a jeho idolem byl Frištenský. „Zejtra“ jsme tudíž spolu zašli do místního těžkoatletické-

ho oddílu a ze mě se stal zápasnický elév. Ne nadlouho. Válet se po zíněnce v objetí se zpoceným klukem, který smrdí jako tchoř, to mě neoslovilo.

Společně se zápasníky trénovala parta vzpěračů, kteří mě fascinovali. Byli mlčenliví, měli skvostně vypracovaná těla, a ve svém koutku tělocvičny se pohybovali jako zpomalený film. Zpomalený film oživovaný prostrihy bleskových akcí – šest kroků do strany, šest kroků zpět, důstojně a beze spěchu, pak znehybnět v tichém soustředění nad činkou, bleskurychlý shyb, a přes metrák železa jde nad hlavu. Přitahovali mě čím dál tím víc, a když se vrátil ze zahraničního zájezdu Mistr, bylo rozhodnuto. Opustil jsem zápasníky a stal se vzpěračem.

Mistr, zhruba devadesátikilový chlap, tehdy držel československé rekordy ve vzpírání břemen, a to bez rozdílů vah. Nemusím zdůrazňovat, že rekordman v reprezentačním dresu se státním znakem na prsou byl pro pubescenta zjevením. Stačilo mi, že se mohu pohybovat v jeho silovém poli, zaslechnout, jak s kolegy tu a tam prohodí pár slov, přihlížet, jak trénuje, a bylo mi báječně.

Mistr byl navíc velmi sympatický chlapík. Když měl náladu, předváděl všelijaké kousky, například chodil ve stoji o rukou po schodech, předváděl stoj o jedné ruce na medicinbalu, nebo zvedal kolegu za opasek nad hlavu. A nad nikým se nevyvyšoval. Když se například před utkáním zápasníků vyklízela tělocvična a upravovala do podoby arény s hledištěm, makal jako kdokoliv jiný, ba co víc, dobrovolně se ujímal nejobtížnějších úkolů. Jednou jsem s pokleslou čelistí přihlížel, jak ledabyle vlezl pod klavír, vztyčil se s ním, a jako kyklop ho na plecích beze spěchu odnášel kamsi do zákulisí.

Prostředí družstva vzpěračů na mě působilo podnětně, týden co týden mi padaly osobní rekordy a dost brzy jsem se vypracoval k nepřehlédnutelným výkonům. Po jednom osobním rekordu v nadhozu mi na rameno poklepal sám Mistr a s uznáním poznamenal:

„Jde ti to. Chytil jsi správný vztah k čince.“

Jistě nemusím rozvádět, co se mnou ta pochvala udělala. Mistr si mě všiml! Pro pána krále, on ví, že existuju!! Stal se ze mě vzpěračský fanatik, a kdyby to šlo, bral bych si činku i do postele.

Sám fakt, že si mě Mistr všiml, se mi velice vyplatil, dá se říct, že mi zachránil páteř. To bylo tak: přišla tuhá zima a problémy s otopem, načež nám přeložili tréninky kamsi na druhý konec města. Pro mě dost z ruky, čekala by mě jízda s přestupem a hodina cestování navíc. Podobná svízele hrozila i Mistrovi. A třebaže tenkrát byl ještě sport sportem, a ne jen státem placenou profesí, Mistr byl přece jenom Mistr, takže mu půjčili klíče od tělocvičny, aby mohl trénovat v šatně. Mistrova pochvala mi dodala odvahu zeptat se ho, zda bych směl trénovat s ním. Řekl proč ne, a já pak mohl prožít báječné čtyři týdny pod dozorem vzpěračského génia – mé výkony se při tom posunuly o pětadvacet kilo výš.

Mistr měl dopodrobna propracovaný systém, kterým se svědomitě řídil, a já se po něm opičil. Nic nenamítal, a když měl chuť, opravoval mé chyby a učil mě, co a jak dělat chytřeji a líp. Až jednou...

My tenkrát měli na matematiku kantora, který vyznával heslo škola hrou. Vždy jednou týdně napsal na zadní stranu tabule příklad, my před sebe museli položit papír nadepsaný jménem, on zavelel tři, dva, jedna, teď(!), otočil tabuli a zmáčkl stopky. Kdo byl s výpočtem hotov, zvedl ruku, kantor mu řekl čas, student ho

napsal na papír vedle svého jména a papír položil na okraj lavice. Kantor pak zkontroloval výsledky, přidělil body, načež novelizoval třídní žebříček. Já se většinou pohyboval na čtvrté příčce.

Mimochodem, pokoušet se o podvod, například ubrat si čas, nepřicházelo v úvahu, náš kantor měl fenomenální paměť. Posvátný respekt ve třídě si získal hned ten den, kdy poprvé stanul před lavicemi. Zeptal se, zda někdo z nás hraje šachy, zvedlo se šest rukou, on vytáhl z tašky šachovnici, položil ji na jednu z lavic a rozestavěl figurky, dal nám zvolit barvu, my vyhráli bílou, on si u tabule sedl na židli zády ke třídě a zavelel: „Můžete začít.“ Hladce vyhrál, tuším ve dvaatřicátém tahu, a to mezi námi byl i vítěz celoškolní soutěže.

V inkriminovaný den otočil tabuli s příkladem tohoto znění:

„Pan S řekl panu M: mně je dvakrát tolik, než kolik bylo vám, když mně bylo tolik, kolik vám je teď; až vám bude tolik, kolik mně je teď, bude nám dohromady třiadesát let. Jak starý je pan S a kolik let je panu M?“

Bylo zřejmé, že komplikovanost verbálního produktu pana S je mateník na počtáře a že si tedy nejdřív musím udělat jasno. Což udělám nejlépe tak, že se blábol pana S pokusím zobrazit graficky. Nakreslil jsem úsečku, která znázorňovala počet roků pana S a rozpůlil ji. Tolik bylo panu M v onom roce, kdy pan S byl starý jako pan M teď. Oběma ubylo stejně a – zadíval jsem se na úsečku a vše bylo jasné: věk pana M představuje tři čtvrtiny stáří pana S. Až oběma pánům přibude čtvrtina věku pana S, až tedy budou mít dohromady devět čtvrtin jeho nynějšího stáří, bude součet jejich let činit třiadesát. Devítina z třiadesáti je sedm, panu S je tedy osmadvacet a panu M jednadvacet let. Zvedl jsem ruku, kantor zmáčkl stopky a ohlásil čas – dvacet devět sekund.

Když kantor klání ukončil, zavolal mě k tabuli. „To nebyla soutěž v hádání z čar, příteli, to byla soutěž v sestavování rovnic.“ Podal mi křídu. „Tak sestavuj!“ A zmáčkl stopky. Sestavil jsem několik rovnic, vyšel mi stejný výsledek jako při hádání z čar a kantorem naměřený čas byl toho dne šestý v pořadí. Takže jsem nakonec v třídním žebříčku o jedno místo klesl. Pokazilo mi to náladu na celý den, takže si toho večer při tréninku nemohl Mistr nevšimnout.

„Copak? Něco ve škole?“ zeptal se, leže na lavici se zavřenýma očima. Před sérií zdvihů pohybujících se při hranici jeho osobních rekordů vždy krátce odpočíval. Popsal jsem dopodrobna svoji dopolední lapálii s úsudkovým příkladem a odsoudil kantora. Měl jsem za to, že se nezachoval fér, vždyť já přece výsledek neuhodl, dospěl jsem k němu logickou úvahou, měl mi přiznat vítězství.

Mistr mě se zavřenýma očima vyslechl, načež poznamenal něco v tom smyslu, že by se mnou rád souhlasil, ale nemůže. Jestliže jsme soutěžili v sestavování rovnic, neměl jsem na vítězství nárok. „Kdybys v řeckořímském zápase položil soupeře na lopatky volnostylařským chvatem, přiznali by ti vítězství? Sotva.“ Po chvilce dodal: „Nezabodoval jsi v tý soutěži, ale u toho učitele. Určitě zaznamenal, že ti to myslí na jedničku.“ Pak vstal a šel na svoji topsérii.

V takové chvíli jsem všeho nechal a bez dechu přihlížel. Mistrovy osobní rekordy byly rekordy státu, měl jsem při jeho topsérii pocit vyvolence, který smí přihlížet něčemu, co nikdo jiný v této republice vidět nemůže.

Mistr se postavil nad činku, několikrát se zhluboka nadechl, pak zavřel oči, znehybněl s rukama nataženýma k čince, jeho svaly se napjaly a – vtom se na mě podíval: „Kolik je ti let?“

Ohromením jsem až vyjel: „Čtrnáct.“

„Proboha,“ zhrozil se Mistr, „já myslel, že ti je nejmíň sedmnáct.“ Přeskočil činku, vzal mě za ruku a táhl přes ledovou tělocvičnu do kanceláře, odkud pak telefonem obvolal několik míst. Den poté mě odvezli do jakési nemocniční vyšetřovny, tam se mě ujali lékaři, všelijak mě rentgenovali a natahovali na skřípec, načež zazněl neúprosný ortel: „Se sportem zvaným vzpírání je konec!“ Měl jsem pocit, že se mi zase jednou bortí svět, nejenom páteř, kterou jsem v tu chvíli srdečně nenáviděl. Oči se mi zalily slzami.

„No no!“ zaprotestoval doktor. „Budoucí mistr světa se mi tu rozbřečí jak malej kluk?! Copak je na světě jen vzpírání?“

Ne, to rozhodně není, jenže – co dál? Když mrazy pominuly a tréninky se vrátily na staré místo, chodil jsem dál mezi vzpěrače a jen tak si cvičil. Mým klíčovým rádcem se stal Mistr, který nade mnou převzal osobní patronát. Je vcelku jasné proč, hryzalo ho svědomí – jako můj vzor a rádce se přičinil o strmý vzrůst mé výkonnosti, tedy o nadměrné přetěžování mé nevyzrálé páteře.

Já mu ovšem nic nevyčítal, ba právě naopak, jeho autorita v mých očích vzrostla nade všechny meze. Nejen že se projevil jako odpovědný chlap, kterému není lhostejný jeden bezvýznamný kluk, nejen že se projevil jako muž akce, který umí v konkrétní situaci pohotově zasáhnout, on se projevil i jako člověk s postřehem a vynikající inteligencí. Vždyť on, řadový policista, věděl, že soutěž v počítání úsudkových příkladů se nepořádá pro mladíky před maturitou.

„Víš, co by ti prospělo?“ oslovil mě Mistr znenadání, když zadumaně přihlížel, jak ležím na žíněnce a provádím cviky, které mi doporučil sportovní lékař. „Švédská gymnastika. Bo-